Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

BO‘LAJAK LOGOPEDLARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHDA LOGOPEDIK RITMIKANING AHAMIYATI

Xonbabayeva Madinabonu Asqarjon qizi
Maxsus pedagogika kafedrasi o‘qituvchisi
Qo‘qon davlat universiteti
e-mail: xanbabayev1221@mail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.24091417

Annotatsiya. Maqolada bo‘lajak logopedlarning kasbiy kompetentligini shakllantirishda logopedik ritmikaning pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Maqsad nutq, ritm va harakat uyg‘unligiga asoslangan mashg‘ulotlarni kasbiy tayyorgarlik bilan bog‘lash hamda metodik takliflar ishlab chiqishdan iborat. Maqsadli tanlangan ilmiy manbalarni tahlil qilish, qiyoslash va pedagogik modellashtirish usullari qo‘llanildi. Natijada logoritmik faoliyatni diagnostik kuzatish, mashqni loyihalash, individual moslashtirish va refleksiv baholash bilan bog‘lovchi yondashuv taklif etildi. Talabalar faoliyatini baholash ko‘rsatkichlari belgilandi. Maqola nazariy xarakterga ega; taklif etilgan metodik yechimlarning samaradorligi keyingi empirik tadqiqotlarda tekshirilishi lozim.

Kalit so‘zlar: bo‘lajak logoped, kasbiy kompetentlik, logopedik ritmika, nutq va harakat, metodik tayyorgarlik, refleksiya.

KIRISH

Bo‘lajak logopedning kasbiy tayyorgarligi nazariy bilimlarni egallash bilan cheklanmaydi. Mutaxassis bolaning nutqiy imkoniyatlarini kuzatishi, korreksion ish maqsadini belgilashi, unga mos vositalarni tanlashi va natijani baholashi kerak. Shu bois ta’lim jarayonida talabaning bilimini muayyan vaziyatda qo‘llay olishiga alohida e’tibor qaratiladi. Kasbiy kompetentlik ushbu maqolada bilim, amaliy ko‘nikma, asosli qaror va mas’uliyatli munosabatning faoliyatdagi birligi sifatida talqin qilinadi.

Logopedik ritmika nutqiy topshiriqlarni ritmik tuzilma va harakat bilan maqsadli uyg‘unlashtirishga asoslangan mashg‘ulotlar tizimi sifatida qaraladi. U talabaga mashqni bajarish bilan birga, uning maqsadini tushuntirish, yordam darajasini belgilash va qo‘llanish chegaralarini anglash imkonini beradi. Bunda musiqa o‘z-o‘zicha maqsad emas, vazifaga muvofiq tanlanadigan vositadir.

A. Fiveash va hammualliflar PRISM konsepsiyasida musiqa va nutq ritmini qayta ishlashning umumiy mexanizmlari sifatida aniq eshituv tahlili, neyron tebranishlarning tashqi signallarga moslashishi va sensor-motor bog‘lanishni ajratadi [1]. Sh. Fujii va C. Y. Wan ritmning reabilitatsion imkoniyatlarini tovushning vaqt tuzilishini qayta ishlash hamda ritmik pulsga moslashish bilan izohlaydi [2]. Ushbu qarashlar logoritmik faoliyatni o‘rganish uchun nazariy asos bo‘lsa-da, talabalarning kasbiy kompetentligi oshganini bevosita isbotlamaydi.

Tadqiqotning maqsadi bo‘lajak logopedlarning kasbiy kompetentligini shakllantirishda logopedik ritmikaning imkoniyatlarini nazariy asoslash hamda mashg‘ulotlarni tashkil etish va baholashga doir metodik takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqot maqsadli tanlangan manbalar tahlili va pedagogik modellashtirishga asoslandi. Tayanch material sifatida ritm va nutq munosabatlariga oid ikkita nazariy sharh, ritmik stimulyatsiya bo‘yicha empirik tadqiqot, musiqa ta’limi haqidagi meta-tahlil va ASHAning professional faoliyatga doir hujjati olindi [1–5]. Bibliografik ma’lumotlar hamda ochiq annotatsiyalar PubMed, ilmiy nashrlar va professional tashkilot materiallari orqali tekshirildi.

Manbalar mavzuga aloqadorlik, bibliografik tekshirilish va natijalarni qo‘llanish chegaralari bilan talqin qilish imkoniyati asosida tanlandi. Ish tizimli sharh emas: barcha bazalarni qamrab oluvchi qidiruv va tadqiqotlar sifatining standart bahosi amalga oshirilmadi. Talabalar yoki bolalar ishtirokidagi tajriba-sinov o‘tkazilmadi.

Tushunchaviy tahlilda kasbiy kompetentlik va logoritmikaning mazmuni aniqlashtirildi; qiyoslashda nazariy mexanizmlar empirik natijalardan ajratildi. Pedagogik modellashtirish orqali talabaning maqsad belgilash, topshiriq tuzish, kuzatish va tuzatish harakatlari o‘zaro bog‘landi. Manbalardagi natijalar bilan maqolada taklif etilgan metodik yechimlar alohida talqin qilindi.

NATIJALAR

Tanlangan tadqiqotlarda ritmik faoliyatning natijalari vazifa turiga bog‘liq. L. Przybylski va hammualliflar muntazam ritmik ketma-ketliklardan keyin bolalarning gaplar grammatik to‘g‘riligini aniqlash ko‘rsatkichlari nomuntazam ketma-ketliklardan keyingiga nisbatan yaxshiroq bo‘lganini qayd etgan [3]. Bu natija muayyan topshiriqqa tegishli bo‘lib, barcha nutqiy ko‘nikmalarning barqaror rivojlanishini anglatmaydi. R. L. Gordon va hammualliflar meta-tahlilida fonologik anglashga kichik ijobiy ta’sir kuzatilgan, o‘qish ravonligi bo‘yicha esa umumlashtirilgan ta’sir statistik ahamiyatli bo‘lmagan [4].

Ushbu dalillardan kelib chiqadigan pedagogik xulosa shuki, talaba mashqni umumiy foydalilik haqidagi tasavvurga emas, aniq vazifaga tayanib tanlashi kerak. Mashg‘ulotning qiziqarli o‘tishi korreksion maqsadga erishilganini o‘z-o‘zidan tasdiqlamaydi. Logoritmika mazmunini kasbiy kompetentlikning quyidagi tarkibiy qismlari bilan bog‘lash taklif etiladi.

Nazariy-anglash tarkibiy qismi mashqning maqsadi va chegaralarini tushuntirishda; diagnostik-tahliliy qism kuzatilgan holatni taxminiy sababdan ajratishda; loyihalash-metodik qism maqsad, topshiriq va baholashni muvofiqlashtirishda namoyon bo‘ladi. Amaliy-tashkiliy qism ko‘rsatma va yordamni moslashtirishni, kommunikativ qism tushunarli muloqotni, refleksiv qism esa natijaga asoslanib faoliyatni tuzatishni qamrab oladi. Bu tasnif standartlashtirilgan diagnostik model emas, o‘qitishni rejalashtirishga doir taklifdir.

Mashg‘ulotlarni besh bosqichda tashkil etish mumkin. Birinchi bosqichda talaba bolaning imkoniyatlari bayon qilingan vaziyatni o‘rganib, mavjud va yetishmayotgan ma’lumotlarni ajratadi. Ikkinchi bosqichda kuzatiladigan maqsadni belgilaydi: qaysi javob to‘g‘ri hisoblanishi va yordam qanday qayd etilishini aniqlaydi. Uchinchi bosqichda nutqiy material, harakat, ritmik tayanch va yengillashtirish variantini tanlaydi. To‘rtinchi bosqichda mashqni tengdoshlari oldida namoyish etadi. Beshinchi bosqichda kuzatuvlar asosida rejani tuzatib, takroriy namoyishni amalga oshiradi.

Masalan, o‘quv vaziyatida bola tanish so‘zlarni bo‘g‘inlarga ajratishda qiynalishi shart qilib olinadi. Talaba «ol-ma», «bo-la», «ka-pa-lak» so‘zlaridagi har bir bo‘g‘inni alohida harakat bilan belgilash topshirig‘ini tuzadi. U avval ritmik tayanchsiz bajarishni

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

kuzatish, keyin yordam kiritish va mustaqil javobni qayd etish tartibini belgilaydi. Harakatning to‘g‘riligi bilan bo‘g‘inlarga ajratish aniqligi alohida baholanadi. Mazkur misol real ishtirokchi natijasi emas, metodik namunadir.

Talaba faoliyatini baholashda olti ko‘rsatkich taklif etiladi: maqsadning aniqligi; mashq tanlovining asoslanganligi; individual moslashtirish; ko‘rsatma va ketma-ketlikni boshqarish; mustaqil bajarish, yordam va xatolarni farqlash; kuzatuv asosida tuzatish kiritish. Baholash materiali sifatida mashg‘ulot rejasi, namoyish, kuzatuv varag‘i va refleksiv yozuv olinadi. Ball chegaralarini belgilashdan oldin mezonlarni sinovdan o‘tkazish va baholovchilar o‘rtasidagi moslikni tekshirish zarur.

MUHOKAMA

Logoritmikaning kasbiy ta’limdagi ahamiyati nazariy bilimni amaliy qaror bilan bog‘lash imkoniyatida namoyon bo‘ladi. Biroq bu imkoniyat o‘qitish usuliga bog‘liq: tayyor mashqlarni takrorlashning o‘zi asosli qaror, kuzatish va refleksiyani to‘liq shakllantiradi deb bo‘lmaydi. Talaba mashqni tanlash bilan birga, zarur vaziyatda undan voz kechish yoki boshqa usulni qo‘llash sababini ham tushuntirishi lozim.

ASHA hujjatida dalillarga asoslangan amaliyot ilmiy ma’lumotlar, mutaxassis tajribasi hamda xizmat oluvchining qadriyatlari va afzalliklarini birlashtirish orqali izohlanadi [5]. Logoritmik tayyorgarlikda bu tamoyil mashqni dalillar, bolaning ehtiyojlari va vaziyatga moslik nuqtayi nazaridan asoslashni talab qiladi. Musiqiy yoki motor faollikning ortishi nutqiy vazifa bajarilishining yaxshilanishi bilan tenglashtirilmasligi kerak.

Bolaning nutqiy natijasi va talabaning kasbiy rivojlanishi alohida baholanadi. Talabaning rejalashtirishi yaxshilangani bolaning nutqida barqaror o‘zgarish bo‘lganini bildirmaydi. Xuddi shuningdek, bolaning bitta topshiriqni muvaffaqiyatli bajarishi talabaning umumiy kompetentligiga yetarli dalil bo‘la olmaydi. Simulyatsiya ham haqiqiy bola bilan rahbar nazoratidagi amaliyotni almashtirmaydi.

Mahalliy ta’limda nutqiy material o‘zbek tilining bo‘g‘in tuzilishi, tabiiy talaffuz va bolaning lug‘aviy tajribasiga mos tanlanishi zarur. Boshqa tillardagi natijalarni aynan ko‘chirish o‘rniga, moslashtirilgan topshiriqlarni tekshirish maqsadga muvofiq. Tadqiqotning cheklovi shundaki, taklif etilgan tizim empirik baholanmagan. Keyingi ishda boshlang‘ich va yakuniy vaziyatli topshiriqlar, mustaqil ekspert bahosi hamda taqqoslash guruhi orqali uning samaradorligini tekshirish mumkin.

XULOSA

Logopedik ritmika bo‘lajak logopedlarning nazariy bilimini kasbiy vazifalar bilan bog‘lashga xizmat qilishi mumkin. Uning ta’limiy ahamiyati mashqlarni bajarish, tanlovni asoslash, individual moslashtirish va natijani tahlil qilish birligida ochiladi. Vaziyat tahlili, loyihalash, namoyish va refleksiv tuzatishga asoslangan yondashuv metodik yechim sifatida taklif etildi. Uni kompetentlikni shakllantirishning samarali vositasi sifatida qat’iy baholash uchun empirik tekshiruv talab qilinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Fiveash A., Bedoin N., Gordon R. L., Tillmann B. Processing rhythm in speech and music: Shared mechanisms and implications for developmental speech and language disorders. Neuropsychology. 2021;35(8):771–791. https://doi.org/10.1037/neu0000766

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

2. Fujii S., Wan C. Y. The role of rhythm in speech and language rehabilitation: The SEP hypothesis. Frontiers in Human Neuroscience. 2014;8:777. https://doi.org/10.3389/fnhum.2014.00777
3. Przybylski L., Bedoin N., Krifi-Papoz S., Herbillon V., Roch D., Léculier L., Kotz S. A., Tillmann B. Rhythmic auditory stimulation influences syntactic processing in children with developmental language disorders. Neuropsychology. 2013;27(1):121–131. https://doi.org/10.1037/a0031277
4. Gordon R. L., Fehd H. M., McCandliss B. D. Does music training enhance literacy skills? A meta-analysis. Frontiers in Psychology. 2015;6:1777. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01777
5. American Speech-Language-Hearing Association. Scope of Practice in Speech-Language Pathology. 2016. https://www.asha.org/policy/SP2016-00343/